

Actueel

NOG MAAR EENS DE JURIDISCHE BOKSHANDSCHOEN

Dirk Voorhoof

Professor mediarecht universiteiten Gent en Kopenhagen

Na Humo, TV Familie en Dag Allemaal werd nu ook Telefacts/VMMa geconfronteerd met een rechterlijk verbod, andermaal na procedure op eenzijdig verzoekschrift. Een dergelijke interventie van de rechter botst en wringt met een aantal fundamentele rechtsprincipes.

Het principe dat elke partij in een rechtsgeding het recht moet hebben om zich te verdedigen, is een fundamenteel mensenrecht. Een uitzondering is de kort gedingprocedure op eenzijdig verzoekschrift. Er zijn inderdaad gevallen van uiterste hoogdringendheid waarin een beroep moet kunnen gedaan worden op de rechter om op een paar uur tijd een voorlopige, beschermende maatregel afgekondigd te zien. Denk aan een buurman die onmiddellijk moet stoppen een deel van een gemeenschappelijke muur neer te halen. Of het verbod aan een onderneming om verder bouwwerken uit te voeren in een natuurgebied. De rechter, in dit geval de voorzitter van de rechtbank, beslist dan, hals over kop, op basis van het luttele en per definitie eenzijdige, maar alarmerende bewijsmateriaal dat de eiser voorlegt. Achteraf, op derdenverzet of nog later in beroep of in een procedure ten gronde, kunnen dan alle partijen gehoord worden en kan de voorlopige maatregel bevestigd of ingetrokken worden. Ook in mediazaken wordt steeds vaker een beroep gedaan op deze procedure om een publicatieverbod tegen een krant of weekblad uit te lokken of de uitzending van een tv-programma op de valreep geschrapt te zien.

Censuur

In mediazaken stelt de procedure op eenzijdig verzoekschrift nochtans heel bijzondere problemen. Zo is er ten eerste het door artikel 19 en 25 van de Grondwet ingevoerde verbod van preventieve maatregelen en censuur. Dit verbod geldt ook voor de rechterlijke macht. Maar eminente juristen zijn in staat om dit euvel te omzeilen. Van verboden preventieve censuur is volgens het Hof van Cassatie immers geen sprake van zodra er al enige verspreiding is. Een rechterlijk bevel om een bepaald nummer van een krant of weekblad uit de rekken te laten halen, is dan inderdaad geen preventieve maatregel, want er is al een verspreiding.

En wat dan met een uitzendverbod van een tv-programma dat nog niet is uitgezonden? Ook daar weet het Hof van Cassatie raad mee. Het verbod van censuur staat immers in het grondwetsartikel dat verwijst naar de drukpersvrijheid, en radio en televisie zouden daar niet onder vallen. Het mag dus niet echt verwondering wekken dat de voorzitters van de rechtbanken toepassing maken van een opening die hen door de rechtspraak van het Hof van Cassatie is aangereikt.

Er is een tweede probleem: op eenzijdig verzoekschrift wordt telkens een verbod opgelegd zonder dat het medium zich heeft kunnen verdedigen. Ook dat is voor sommige juristen geen probleem, want via een derdenverzet kan men zich achteraf toch verweren. Dat men eerst via de rechter moet passeren om iets uitgezonden of gepubliceerd te zien, staat

natuurlijk op erg gespannen voet met het principe van de persvrijheid. In derdenverzet komt men bovendien terecht bij dezelfde rechtsinstantie, vaak bij dezelfde rechter, die eerder het verbod oplegde en die zichzelf dus al na enkele dagen of weken zou moeten tegenspreken. Een moeilijke oefening en niet echt een geloofwaardig rechtsmiddel. Het opheffen van een publicatie- of uitzendverbod zou er immers op neerkomen dat de rechter zelf erkent dat hij zich in de luren liet leggen. Niet zelden laat de rechter in derdenverzet het oorspronkelijke verbod dan ook overeind.

De praktijk toont verder aan dat de rechter in dit soort zaken vaak te voortvarend overgaat tot het onmiddellijk afkondigen van een verbod tot verspreiding van een volledig nummer of tot uitzendverbod van een volledig programma, terwijl toch maar bepaalde onderdelen schijnbaar problematisch zijn. In veel gevallen kan, zoals in andere landen gebruikelijk is, volstaan worden met een rechterlijk bevel tot rectificatie of verplichte inlassing van een mededeling, waaruit blijkt dat een artikel of reportage voorwerp is van een rechtsgeding of door de betrokkene als lasterlijk of beledigend wordt beschouwd. Eventueel kan ook bevel worden opgelegd om iemand onherkenbaar te maken. Op die manier kan via een procedure op eenzijdig verzoekschrift wel vlug worden opgetreden, maar zonder op disproportionele wijze de bijl te zetten in het basisprincipe van de persvrijheid. Als het gaat om inbreuken op de privacy of rechten van slachtoffers of minderjarigen, kan een dringend verbod eventueel wel gerechtvaardigd worden, maar ook dan pas nadat aan de omroep, de krant of het tijdschrift de kans is gegeven om binnen zeer korte termijn aan de rechter hun versie van de feiten en hun juridisch verweer, desnoods summier, toe te lichten.

Onbetamelijke journalistiek

De boodschap is zeker niet dat de media ongemoeid en ongegeneerd het privé-leven mogen negeren of de goede naam en reputatie van anderen mogen besmeuren. Het is zelfs hoog tijd dat er wat assertiever opgetreden wordt tegen onbetamelijke 'journalistiek' zoals die steeds meer uitzaait in tal van weekbladen en ook is gaan doorsijpelen in andere media. Maar de procedure via eenzijdig verzoekschrift in mediazaken is duidelijk een brug te ver als reactie.

Bovendien zijn er andere rechtsmiddelen, klachtprocedures en vorderingen die wel in overeenstemming zijn met de grondwet en met de fundamentele basisprincipes van de rechtsstaat. Het komt niet aan de snelrechter in kort geding toe om met een juridische bokshandschoen deze basisprincipes een dreun te geven.